

augustus 2018

In Europa

De jaarlijkse Open Monumentendagen vinden in Nederland plaats op zaterdag 8 en zondag 9 september. Aansluitend bij het Europese Jaar van het Cultureel Erfgoed is het thema in 2018: In Europa. De geschiedenis van de Staats-Spaanse Linies is bij uitstek een Europees verhaal. De Linies vinden hun oorsprong in de 16de/17de eeuw, de tijd waarin de Nederlanden in opstand kwamen tegen het Spaanse gezag. Regelmatig versterkt en uitgebreid deden de verdedigingswerken dienst tot aan de Franse invasies in de 18de eeuw, eerst tijdens de Oostenrijkse successieoorlog en aan het eind van de eeuw tegen de troepen van Napoleon. Tot op de dag van vandaag wordt het landschap van de grensstreek voor een belangrijk deel bepaald door de Staats-Spaanse Linies.

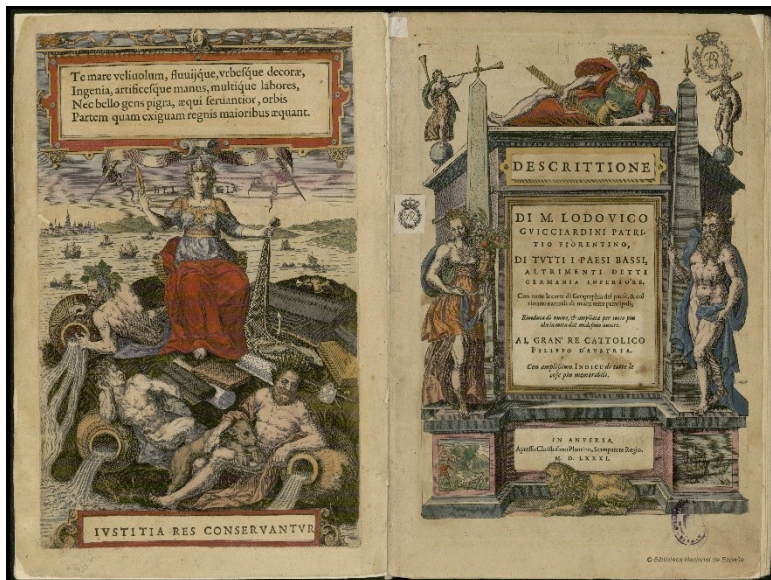

Willem Blaeu: Europa recens descripta, Amsterdam ± 1640

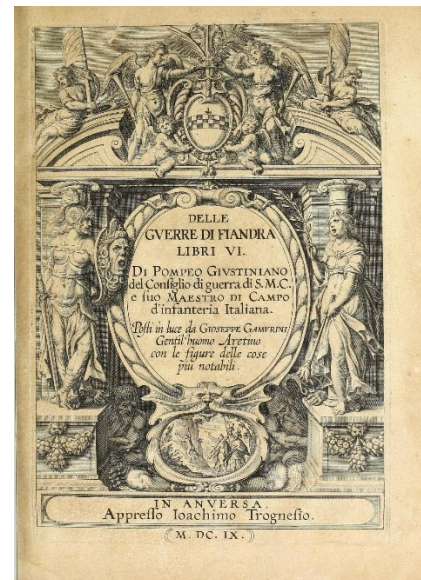
Tot ongeveer halverwege de 20ste eeuw werd in de Nederlandse geschiedschrijving de Opstand doorgaans beschouwd als een nationale bevrijdingsstrijd. Rond de jaren '60 trad er een kentering in en 'zien we de Nederlandse Opstand niet langer als een nationale bevrijdingsstrijd tegen vreemde overheersing, gevoerd omwille van de godsdienst dan wel de vrijheid, maar als een burgeroorlog, een lokale variant van de godsdienstoorlogen die ook elders in Europa werden gevoerd.'¹

In haar artikel 'Internationalisering en de Nederlandse Opstand' bespreekt de Leidse professor Judith Pollmann hoe en waarom het perspectief op deze episode in onze vaderlandse geschiedenis is veranderd. 'De Opstand was een bij uitstek 'internationale' oorlog, die enorme Europese repercussies had, en die ook al door tijdgenoten internationaal geduid werd. Veel van de eerste geschiedschrijvers van de Opstand waren geen Nederlanders.'²

In zijn artikel 'Il mito dell'Olanda' schrijft Cees Reijner: 'De Nederlandse Opstand tegen het Spaans-Habsburgse bestuur was een internationale oorlog die overal in het vroegmoderne Europa op de voet werd gevolgd. Op uiteenlopende manieren werd bericht over de laatste ontwikkelingen van de Opstand. In de vorm van manuscripten, pamfletten, nieuwsbrieven, de eerste "couranten", maar ook via geschiedwerken, werd het publiek in Europa geïnformeerd. Italiaanse geschiedenissen over de oorlogen in de Nederlanden vonden hun bestemming in Zuid-, West- en Midden-Europa. In Spanje zagen tientallen kronieken en relaciones over de Opstand het licht.'³

Lodovico Guicciardini: Descrittione di tutti i Paesi Bassi, Antwerpen, 1581

Pompeo Giustiniano: Delle Guerre di Fiandra, Antwerpen, 1609

De ligging van de Staats-Spaanse Linies (voor een deel in het Nederlandse Zeeuws-Vlaanderen en voor een ander deel in het Belgische Vlaanderen) geven deze reeks vestingwerken al een Europese dimensie. In de nationale geschiedenis van beide landen wordt vanuit een verschillend perspectief naar de 16de /17de-eeuwse opstand in de Lage Landen gekeken. De Leidse historicus Jasper van der Steen schrijft: 'De opstand tegen het bewind van Filips II brak uit in 1566 en splitste de Nederlanden in twee delen. In het Noorden werd de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden opgericht en het Zuiden verzoende zich met de Habsburgse dynastie. Na deze scheiding liepen herinneringen aan het conflict radicaal uiteen. In de zeventiende eeuw werd de Opstand in het Noorden gevierd als een vrijheidsoorlog, terwijl men in de Zuidelijke Nederlanden liever vergat wat er allemaal tijdens de rebellie tegen Filips II was gebeurd.'⁴ In 2014 promoveerde Van der Steen op de dissertatie 'Memory wars in the Low Countries, 1566-1700'. In zijn promotieonderzoek vergeleek hij deze perspectieven van het Noorden en Zuiden en 'Door te vergelijken kwam ik tot de conclusie dat de herinneringscultuur in het Noorden bijzonderder is dan eerder werd aangenomen. En dat er in het Zuiden niet simpelweg 'vergeten' werd, maar dat er ook vergelijkbare herinneringspraktijken waren.'⁴

In Museum Het Bolwerk te IJzendijke wordt het verhaal verteld van de turbulente geschiedenis rondom de Staats-Spaanse Linies. Het verhaal van dit frontiergebied toont ook een Europese dimensie van de Opstand in de Nederlanden.

Literatuur

¹ Henk van Nierop, De Groene Amsterdammer, oktober 2013
<http://blogs.groene.nl/geesteswetenschappers/?p=1059>

² Judith Pollmann, 'Internationalisering en de Nederlandse Opstand', BMGN 113 124(4): 515-535
[Klik hier voor artikel](#)

³ Cees Reijner, Il mito dell'Olanda. Politiek en geschiedschrijving in vroegmodern Italië, Incontri, Anno 30, 2015 / Fascicolo 2 / pp. 41-55
<https://www.rivista-incontri.nl/articles/abstract/10.18352/incontri.10134/>

⁴ Jasper van der Steen, Waarom verschilt een Nederlander van een Belg? ScienceGuide, juli 2014
<https://www.scienceguide.nl/2014/07/waarom-verschilt-een-nederlander-van-een-belg/>